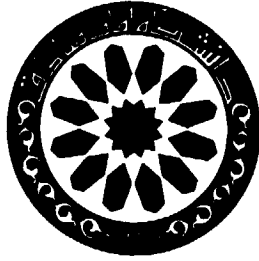

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

شماره ثبت ۳۸۹
شماره ۴

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی

۳۸۰ ۱۲۱ ۲۰

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم سیاسی

مرکز اطلاعات و مدارک علمی
تهران

نقش ارتش پاکستان در بحران افغانستان

011797

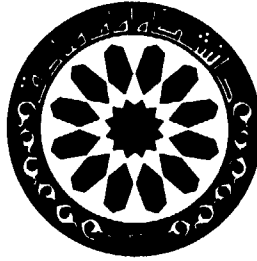
مرتضی نعمتی زرگران

استاد راهنما:

دکتر فرهاد عطایی

پاییز ۱۳۷۷

۳۳۵۵۰

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم سیاسی

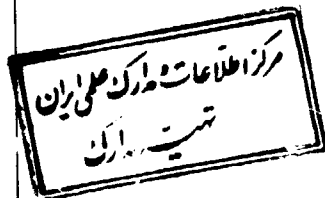
نقش ارتش پاکستان در بحران افغانستان

مرتضی نعمتی زرگران

استاد راهنما:

دکتر فرهاد عطایی

۱۳۸۰ / ۱۲ / ۲۰

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا مجیدی

پاییز ۱۳۷۷

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق علیه السلام محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

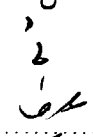
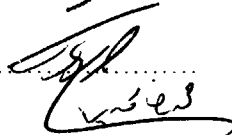

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای مرتضی نعمتی زرگران - کد دانشجویی ۷۰۳۱۶۷۵۳۴

تحت عنوان .. نقش ارتش پاکستان در بحران افغانستان ..

را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیوسته

پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	محل امضاء
(۱) استاد راهنما:	دکتر فرهاد عطایی	استاد	
(۲) استاد مشاور:	دکتر محمد رضا مجیدی		
(۳) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده:	دکتر ناصر جمالزاده		

(۴) اساتید ناظر:

(۱)

(۲)

تقدیم به:

برادر شهیدم ستواندوم مصطفی نعمتی که در پاکسی و

اخلاص کم نظیر بود.

و تقدیم به پدر و مادرم که ضمن تحمل رنج و مشقت ناشی

از دست دادن نورچشمشان، مشوق و یاریگر من نیز بوده‌اند.

تشکر و قدردانی

بدون شک بدون یاری و همکاری دیگران مخصوصاً در عصر تبادل اطلاعات و تجربیات، امکان انجام این پژوهش وجود نداشت. لذا وظیفه خود می‌دانم از کلیه کسانی که در تمامی مراحل تدوین و دفاع این پایان‌نامه، بنده ناچیز را یاری کرده‌اند تشکر و سپاسگزاری کنم. بویژه از استاد راهنمای ارجمندم جناب آقای دکتر عطایی که با صبر و متانت مشکلات نگارش را بر من آسان کردند قدردانی می‌کنم. همچنین از جناب آقای دکتر مجیدی استاد مشاور محترم بخاطر ارائه نقطه نظرات مفیدشان تشکر می‌کنم. بعلاوه بر خود لازم می‌دانم که از زحمات حجة الاسلام والمسلمین علم‌الهدی معاون محترم آموزشی دانشگاه و دکتر ایوبی ریاست محترم دانشکده سپاسگذاری کنم.

همچنین بر خود فرض می‌دانم که از دوست عزیزم آقای محمد قاسم دانش بختیاری از فرماندهان محترم مجاهدان افغانستان که تجارب علمی و عملی خود را مخصوصاً در هنگام نگارش پایان‌نامه در اختیار اینجانب گذاشتند تشکر و امتنان داشته باشم.

در پایان از کلیه اساتید و دانشجویان محترم که در مراحل مختلف تحصیل و همچنین در هنگام تدوین و دفاع پایان‌نامه بنده را یاری فرموده‌اند، از خانواده و مخصوصاً برادر بزرگووارم کاظم نعمتی و از آقای تفرّجی بخاطر زحمت در حروف چینی پایان‌نامه، کمال سپاسگذاری را دارم.

چکیده رساله

این رساله، نقش ارتش پاکستان در بحران افغانستان را بررسی می‌کند. در مورد علت بحران افغانستان دو نظریه کلی وجود دارد. گروهی علت بحران را در داخل آن کشور جستجو می‌کنند، در حالیکه عده‌ای دیگر علت بحران را خارجی می‌دانند. باید گفت که عوامل داخلی بیشتر زمینه بحران را فراهم کردند، زمینه‌ای که باعث دخالت شوروی بعنوان اصلی‌ترین عامل بحران در آن کشور شد.

برخی کشورها نیز در استمرار بحران افغانستان دخالت داشته‌اند که از آن جمله می‌توان پاکستان را نام برد. سؤال اساسی این است که پاکستان چرا به سرنوشت افغانستان اهمیت می‌دهد و بعلاوه چه نهادی در پاکستان بیشترین نقش را در سیاستگذاری و اجرای آن در افغانستان بعهدہ داشته است.

در این رساله ضمن بیان علل شکل‌گیری بحران افغانستان و نقش پاکستان در این بحران نشان می‌دهد که ارتش پاکستان نقش اصلی را در سیاست این کشور نسبت به افغانستان برعهده داشته است.

ارتش پاکستان بنا به علل تاریخی، سیاسی و نظامی از نفوذ زیادی در سیاست پاکستان برخوردار بوده است. علت محوری نفوذ و برتری ارتش پاکستان در سیاست پاکستان رقابت این کشور با هند می‌باشد. پاکستان بدلیل درگیری همیشگی با هند به تجهیز ارتش پرداخته و دست او را در سیاست داخلی بازگذاشته است. ارتش پاکستان در هر تصمیمی که به نوعی به روابط با هند مربوط باشد، دخالت می‌کند. بنابه همین تحلیل علت اصلی واگذاری سیاست پاکستان در قبال افغانستان به ارتش نیز رقابت با هند بوده است.

سیاست پاکستان تا خروج نیروهای شوروی حمایت از مجاهدین بود، اما بعد از خروج شوروی و رفع خطر آن کشور، پاکستان در پی آن بود که دولتی طرفدار خود در افغانستان تشکیل دهد. این کار را با حمایت از حکمتیار پی‌گیری کرد. اما علیرغم تلاشهای پاکستان دولتی به رهبری ربانی بر سر کار آمد که دارای روابط نزدیکی با هند بود. پاکستان برای مقابله با آن دولت ابتدا از حکمتیار حمایت کرد اما پس از آن به طالبان روی آورد.

واژه‌های کلیدی: ارتش - پاکستان - بحران - افغانستان - طالبان

خلاصة الأطروحة

تم البحث في هذه الأطروحة حول دور الجيش الباكستاني في أزمة أفغانستان حيث إن الأزمة في أفغانستان تتحكم فيها احوال و عوامل داخلية و خارجية. فالعوامل الداخلية كانت أرضية لأيجاد و خلق الأزمة أما العوامل الخارجية فكانت على شكلين الشكل الأول الموجد الأزمة و الشكل الاخر الساعى لإدامة الأزمة و تشنجه و من الملاحظ بأنّ الاتحاد السوفياتى هوام عامل خارجى فى ايجاد الأزمة. فى حين إنّ الدول الأخرى لديها الدور فى استعمارية الأزمه و مصداقها البارز هو باكستان.

أما السؤال الاصلى فى هذه الرسالة هو ما هى التشكيلات التى كان لها الدور الفعال والاصلى فى السياسة الخارجية الباكستانية فى مقابل أزمة أفغانستان و ما هو الدليل لذلك.

فالفرضيه الاصليه فى جواب هذا السؤال أنّ الجيش الباكستاني كان لديه الدور الاصلى فى أزمة أفغانستان و ذلك فى خلال سياسته الرّاميه إلى التدخّل فى شؤون الداخليه لأفغانستان. والسبب الاصلى لإيكال الأمر على عاتق الجيش هو المواجهه مع الدولة الهندية. والسبب الاصلى لتعاون بين امريكا و باكستان فى أزمة أفغانستان يعود إلى العداوة بين دولة الهنديه و باكستان.

بدأت باكستان بعد أزمة أفغانستان تحس بالقلق من القدرة المتناميه للهند لذا كان لا بد للباكستان من الاعتماد على الجيش كأقوى قدرة فى بلدهم. و من جهة اخرى و لحفظ التوازن مقابل الهند وجدت أن لا بد من أن تعتمد على حضور القوى العظمى فى المنطقه. بناء على ذلك كانت تعاون بين باكستان و أمريكا مبنياً على المنافسه مع الهند.

كانت سياسة الباكستانية تدعم المجاهدين الافغان قبل خروج قوات سوفيته من أفغانستان. و بعد خروج قوات سوفيته من هذا البلد و تجاوز هذا الخطر كانت تسعى لأيجاد دولة المناسبه لها فى أفغانستان. و تشكلت حكومة افغانيه بقيادة برهان الدين ربانى و كانت هذه الحكومه متقاربة من الهند. لذا وجدت باكسان نفسها مضطرة لمساعدة حكمتيار ضد ربانى. و بعد أن يأسست من حكمتيار و جّهت دعمها و مساعدتها لمجموعة الطالبان.

الجيش - باكستان - أزمة - أفغانستان - طالبان

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان مطالب</u>
۱	مقدمه
	فصل اول: کلیات
	بخش اول: بحران افغانستان
۱-۱-۱	عامل، زمینه‌ها و علل داخلی بحران
۱-۱-۱-۱	عامل داخلی بحران
۱-۱-۱-۲	زمینه‌های موجود در داخل افغانستان برای دخالت شوروی
۱-۱-۲-۱	زمینه اقتصادی
۱-۱-۲-۲	زمینه فرهنگی
۱-۱-۲-۳	زمینه نظامی
۱-۱-۲-۴	زمینه سیاسی
۱-۱-۳	علل داخلی مداخله مستقیم شوروی در افغانستان
۱-۱-۳-۱	مقاومت مردم مسلمان در برابر رژیم‌های کودتایی
۱-۱-۳-۲	اختلاف در میان رهبران حزب دموکراتیک خلق
۱-۱-۳-۳	عدم توانایی دولت‌های کودتا
۱-۲-۱	عامل خارجی و علل بین‌المللی بحران افغانستان
۱-۲-۱-۱	عامل خارجی
۱-۲-۱-۲	علل بین‌المللی بحران افغانستان
۱-۲-۲-۱	دکترین کسینجر مبنی بر لزوم جلوگیری از برخورد نظامی دو ابرقدرت
۱-۲-۲-۲	دکترین حاکمیت محدود برژنف
۱-۲-۲-۳	سیاست دستیابی به آب‌های گرم در راستای وصیت‌نامه پطرکبیر
۱-۲-۲-۴	ترس شوروی از محاصره

۲۷..... ۱-۲-۲-۵: پیروزی انقلاب اسلامی ایران.....

بخش دوم: ارتش و سیاست

۳۵..... ۱-۲-۱: پیشینه تاریخی ارتش.....

۳۸..... ۲-۲-۱: میلیتاریسم؛ ارتشی شدن جامعه و سیاست.....

۴۱..... ۳-۲-۱: علل دخالت نظامیان در سیاست.....

۴۳..... ۱-۳-۲-۱: خصوصیات ویژه نهادهای نظامی.....

۴۴..... ۲-۳-۲-۱: عوامل وابسته به اجتماع.....

۴۵..... ۳-۳-۲-۱: منافع شخصی.....

۴۶..... ۴-۳-۲-۱: نوسازی جامعه و دخالت ارتش.....

۴۹..... ۵-۳-۲-۱: کمکهای نظامی خارجی.....

۵۰..... ۶-۳-۲-۱: خصوصیات جامعه اپراتوری.....

۵۳..... ۷-۳-۲-۱: میراث استعمار.....

۵۵..... ۴-۲-۱: سطوح دخالت نظامیان در سیاست.....

۵۷..... ۱-۴-۲-۱: سطوح دخالت نظامیان و فرهنگ سیاسی.....

فصل دوم: نقش ارتش پاکستان در بحران افغانستان

بخش اول: نقش ارتش پاکستان در سیاست این کشور

۶۷..... ۱-۱-۲: دلایل تاریخی نفوذ ارتش.....

۷۷..... ۲-۱-۲: ارتش پاکستان و ساختار سیاسی این کشور.....

۸۱..... ۳-۱-۲: ارتش و گروههای ذی نفوذ.....

۸۲..... ۴-۱-۲: ارتش و کودتا.....

۸۷..... ۵-۱-۲: ریشه‌های نظامیگری در پاکستان.....

- ۸۸..... ۱-۵-۱-۲: تهدید هند
- ۸۹..... ۲-۵-۱-۲: اتکاء تدریجی به غرب
- ۹۰..... ۳-۵-۱-۲: اختلاف بین ایالات چهارگانه پاکستان
- ۹۰..... ۴-۵-۱-۲: عدم انسجام در رهبری کشور و وجود احزاب و فرق گوناگون
- ۹۱..... ۵-۵-۱-۲: پیدایش فساد در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی و اداری
- ۹۲..... ۶-۵-۱-۲: عدم رعایت موازین شرع
- ۹۲..... ۷-۵-۱-۲: بحران افغانستان
- ۹۲..... ۸-۵-۱-۲: برنامه هسته‌ای پاکستان

بخش دوم: ارتش پاکستان و گروه‌های جهادی افغانستان

در زمان اشغال افغانستان توسط شوروی

- ۹۸..... ۱-۲-۲: به قدرت رسیدن ارتش پاکستان قبل از بحران افغانستان
- ۹۹..... ۲-۲-۲: موقعیت پاکستان هنگام اشغال افغانستان
- ۱۰۷... ۳-۲-۲: تاریخچه نهضت اسلامی افغانستان در رابطه آن با ارتش پاکستان تا زمان اشغال
- ۱۱۰..... ۴-۲-۲: ارتش پاکستان و مجاهدین افغانستان و زمان اشغال
- ۱۱۲..... ۱-۴-۲-۲: سیاست کلی ارتش پاکستان در قبال مجاهدین افغانستان
- ۱۱۳..... ۲-۴-۲-۲: ارتش پاکستان و کمک‌های خارجی به مجاهدین
- ۱۱۷..... ۳-۴-۲-۲: ارتش پاکستان و احزاب جهادی

بخش سوم: ارتش پاکستان و گروه‌های جهادی افغانستان

بعد از خروج نیروهای شوروی

- ۱۳۰..... ۱-۳-۲: علل تغییر سیاست پاکستان بعد از خروج نیروهای شوروی
- ۱۳۲..... ۲-۳-۲: سیاست‌های پاکستان در قبال مجاهدین افغانستان بعد از خروج نیروهای شوروی

۱۳۲ همکاری اطلاعاتی پاکستان و آمریکا برای مقابله با اسلام‌گرایی
۱۳۴ جلوگیری از قدرت‌یابی مجاهدین اسلام‌گرا و مستقل
۱۳۴ خلع سلاح مجاهدین و تخلیه انبارهای سلاح آنان
۱۳۵ ایجاد تفرقه بین مجاهدین
۱۳۶ حمایت از به قدرت رسیدن حکمتیار
۱۴۰ حمایت ارتش پاکستان از طالبان
۱۴۰ مدارس مذهبی پاکستان و نقش آن در شکل‌گیری طالبان
۱۴۴ نقش ارتش پاکستان در شکل‌گیری طالبان
۱۵۱ ارتش پاکستان و پیشرویهای طالبان
۱۵۸ دخالت پاکستان به روایت خود پاکستانیها
۱۶۱ شواهدی دیگر از دخالت ارتش پاکستان
۱۶۲ گوشه‌هایی از دخالت پاکستان به روایت رسانه‌ها
۱۷۱ نتیجه‌گیری
۱۸۲ کتابنامه

« مقدمه »

بحران افغانستان که با اشغال این کشور توسط شوروی شروع شد، یکی از بغرنجترین و پرهزینه‌ترین بحران‌هایی است که خسارات جانی و مالی زیادی برای اشغال‌شوندگان و اشغال‌کنندگان به بار آورد. در این میان کشورهای همسایه نیز از آثار این بحران در امان نماندند. یکی از مسائلی که همیشه مطرح بوده این است که عوامل پیدایش و استمرار این بحران چه کسانی بوده‌اند. در این مورد بعضی عوامل داخلی و برخی نیز عوامل بیرونی را مورد توجه قرار داده‌اند. به هر حال پیدایش و استمرار این بحران باعث درگیر شدن بسیاری از کشورهای جهان در آن شد. هر کدام از کشورها با توجه به منافع و علایق و اصول سیاست خارجی خود با این بحران برخورد کردند. با توجه به اینکه بحران افغانستان با تجاوز شوروی شروع شد و شوروی همراه با بلوک شرق با بلوک غرب در جنگ سرد به سر می‌برد، طولی نکشید که بحران افغانستان باعث صف بندی بین بلوک شرق و غرب شد که در یک طرف آن پیمان ناتو و در طرف دیگر پیمان ورشو قرار داشت. گرچه جنگ افغانستان باعث نشد که دو بلوک نظامی ناتو و ورشو وارد جنگ مستقیم نظامی شوند، اما هر کدام از آنها از کلیه امکانات مالی، تبلیغاتی و تسلیحاتی برای مقابله یا کمک به اشغال افغانستان استفاده کردند. در این میان کشورهای همسایه افغانستان نیز در وضعیت حساسی به سر می‌بردند. چین، هند، و مخصوصاً ایران، عربستان، پاکستان و به نوعی همه کشورهای اسلامی در این بحران درگیر شدند. اما در این میان پاکستان بیشتر از کشورهای دیگر از تجاوز شوروی به افغانستان احساس خطر می‌کرد. زیرا حضور شوروی در افغانستان و نزدیک شدن مرز کمونیسم به این کشور و به هم خوردن موازنه به نفع هند به عنوان رقیب دیرینه پاکستان،

تمامیت ارضی این کشور را مورد تهدید قرار داده بود. از طرف دیگر تحولات بین‌المللی هم باعث شده بود که پاکستان از نگاه غرب موقعیت ویژه‌ای برای مقابله با شوروی پیدا کند. بنابراین نقش پاکستان بعنوان کشور محوری برای مقابله با تجاوز شوروی و کمک به مجاهدین که در جهت دفع تجاوز می‌کوشیدند، بیشتر از هر کشور دیگری قابل توجه بوده است.

اما این سؤال اساسی همواره مطرح بوده است که چه نهادی در پاکستان بیشترین نقش را در سیاستگذاری نسبت به بحران افغانستان داشته است؟ در این مورد همواره انگشت اشاره به سوی ارتش این کشور دراز بوده است. بنابراین ما در این نوشتار بدنبال پاسخ به این سؤال هستیم که:

چه نهادی در پاکستان بیشترین نقش را در قبال بحران افغانستان بعهدہ داشته است؟
برای پاسخ به این سؤال اصلی باید سئوالات فرعی دیگری نیز جواب داده شود. از جمله اینک:

عوامل و زمینه‌های بحران افغانستان چه بود؟

نقش ارتش پاکستان در سیاست این کشور چیست؟

آیا سیاست ارتش پاکستان در قبال افغانستان در زمان اشغال این کشور توسط شوروی و بعد از آن فرق کرده است؟

اگر فرق کرده است دلایل و نشانه‌های آن چیست؟

در پاسخ به سؤال اصلی و سئوالات فرعی باید گفت که مطالعهٔ تئوریهایی کلی در مورد علت دخالت ارتش در سیاست و بررسی استقلال پاکستان و تحولات بعدی پس از آن نشان می‌دهد که ارتش پاکستان از جمله ارتشهایی است که در سیاست کشور نقش کلیدی دارد و نقش ارتش بیش از هر چیز متأثر از رقابت با هند بوده است. پاکستان از همان ابتدای استقلال تاکنون همواره از ناحیه هند احساس خطر کرده و استقلال و تمامیت ارضی خود را در معرض خطر می‌دیده است. در بحران افغانستان نیز پاکستان از به هم خوردن موازنه به نفع هند احساس نگرانی کرد. لذا بنا به حساسیت وضعیت افغانستان مسئولیت تصمیم‌گیری در مورد بحران